

ATATÜRK'E AİT SANILAN ŞİİRLER

SADİ BORAK

Atatürk'le ilgili birçok kitapta ve metinde "Bir Askerin Mezarı" başlıklı Fransızcadan (bazı metinlerde İngilizceden) bir şiir çevirisi vardır. Örneğin : *Edebiyatımızda Atatürk*,¹ *Kemal Atatürk ve Kurtuluş Savaşı*,² *Atatürk*³ vb. Atatürk'ün Fransızcadan çevirdiği ileri sürülen bu manzumenin ilk altı mısraı şöyledir :

*Şurada, kabrin üzerine konulmuş bir
Beyaz taş var, onun altında -bayraklar
Temevvüç ederken, kelleler uçuşurken...
Celâdeti tâbân olurken ceriha-i mevt
İle bu âlem-i hîcîye veda etmiş - bir
Asker yatıyor.*

Sayın Enver Behnan Şapolyo, adı geçen eserinde (s. 34) şöyle demektedir:

"... Mustafa Kemal, vatan ruhu ateşlendikçe kendi kendine şiirler tercüme ediyor, bunları mensur bir şekilde o zaman Baba Tahir'in çıkarmakta olduğu "Malûmat" mecmuasına yolluyordu.

Bu kötü çeviriyi ilk kez Ziya Şakir Soku 1938'de yayımlanan "Atatürk" adlı kitabına aldı ve Atatürk'e mal etti. Oradan da öteki yayın araçlarına yayıldı durdu. Bu çeviri ilk kez 28 Eylül 1315 (1899) tarihli "Malûmat" dergisinde Mustafa Kemal imzasıyla yayımlandı.

"Bir Askerin Mezarı" başlıklı bu çevirinin Atatürk'e ait olmadığına dair ilk uyarıcı ses 1951 yılında duyuldu. Münir Süleyman Çapanoğlu, bir tarih mecmuasında⁴ yayımladığı bir yazı ile bu büyük yanlışlığa değindi. Sayın yazar, adı geçen dergide şu açıklamayı yapıyor :

"Mustafa Kemal imzalı bu tercümeyle ben de görmüş, Ata'ya ait yeni bir şey keşfettiğim için sevinmiştim. Hatta buna dair bir de yazı yazdım. Fakat "Cuşima Muha-

¹ Hilmi Yücebaş, İstanbul 1960, s. 9

² Enver Behnan Şapolyo, Kemal Atatürk ve Millî Mücadele Tarihi, Ankara 1944, Birinci basım, s. 35

³ Ziya Şakir, Atatürk, İstanbul 1938

⁴ Tarih Hazinesi Dergisi, 15 Ocak 1951, s. 5

rebese"ni dikkatle okuduğum ve tercüme edenin Mustafa Kemal adında bahriyeli bir yazar olduğunu hatırladığım için ihtiyatlı davrandım, yazıyı neşretmedim; işi tahkike koyuldum. Basının elli yıllık emektarı ve tarihî bilgisi çok üstün olan hocamız Ali Rıza Seyfi'ye başvururdum. Değerli dostum ve üstadım bu tercümenin Atatürk'e ait olmadığını, bahriyedeki arkadaşlarından Mustafa Kemal'e ait bulunduğunu ve arada bir isim benzerliği olduğunu söyledi.

"İşi sağlama bağlamak için üstat Hakkı Tark Us'a vaziyeti anlatarak Atatürk'e sormasını rica ettim. Bir fırsatını düşürüp sormuş. "Benim değil" cevabını almış..."

Münir Süleyman Çapanoğlu'nun 1951 yılındaki bu açıklamasından sonra "Bir Askerin Mezarı" başlıklı çeviri Atatürk imzasıyla çeşitli yayın araçlarında yer almıştır. Oysa —yukarıda da belirtildiği gibi— bu çeviri, Donanma Mecmuasında ve diğer dergilerde denizcilik tarihi konusunda makaleler yazan ve "Cuşima Muharebe-i Bahriyesi" adlı bir de çevirisi olan deniz subaylarından Yüzbaşı Mustafa Kemal Bey'e aittir. Bu zat Soyadı Kanunu'ndan sonra mesleği ile ilgili olarak "Gönder" soyadını almıştır. Mustafa Kemal Gönder 1959 yılı Temmuz'unda vefat etmiştir.⁵

Ve böylece anlaşılıyor ki Mustafa Kemal Atatürk Harp Okulu'nda şiirler yazıp ya da çevirip dergilere göndermemiştir.

"Bir Askerin Mezarı" çevirisinden başka Atatürk imzasıyla çeşitli eserlerde ve dergilerde yayımlanan iki şiir daha var: 1 — "Kadid-i İstibdat yahut Kırmızı İzler", 2 - "Beşike Hâdisesi İçin".⁶ Atatürk imzasıyla yıllardır yayımlanan bu iki şiiri de aynen veriyoruz:

KADİD-İ İSTİBDAT

yahut

KIRMIZI İZLER

*Bir köhne kadid parçası, bir çehre-i menhus,
Zulmetler içinde mütereddit, mütelâsi,
Daim mütefekkir görünen, kendine mahsus
Efkâr-ı sakimâne ile âleme karşı
Ateş saçarak etmede bizi tehdit*

⁵ Tarih - Coğrafya Dünyası Dergisi, Nisan 1965, sayı 5, s. 33

⁶ Akdeniz kıyısında Bozcaada karşısında Kumburnunda iki körfeze verilen ad. 1853'te Kırım Harbi'ne katılan İngiliz ve Fransız donanmaları bu limanda birleştikten sonra Karadeniz'e hareket ettiler. (Meydan Larousse, sayı 29)

Âmâl-i harisânesini eyledi tezyit...
 Gördükçe bu mazlumlarını, sinesi mağrur,
 Tırnaklarını aileler kalbine saplar;
 Mağdurlarının her biri bir kûşede ağlar.
 Katlandı vatan görmeğe evlâdını makhur...
 Birçoklarımız mahbes-i menfada süründük.
 Ey gazi-i mecruh-i vega dideye döndük.
 Ey kanlı eliyle vatan âmaline hâil.
 Ey enmîle-i sürb-i cinâyâta delâil
 Teşkil eden ey köhne kadit, katil-i efkâr,
 Ey katil-i şubbân-ı vatan, katil-i ahrar,
 Ey varlığı bir millet için bâdi-i zillet.
 Ey çehresi ifrite veren dehşet-i vahşet,
 Zindanları, menfaları, mahşesleri doldur,
 Zincir-i esaretle bütün hisleri dondur.
 Tesmim-i nefis, nefy-i ebet, sonra denizler...
 Her girdiğin evlerde durur kırmızı izler...
 Kâbus-i hiyanette vatan can çekişirken
 Âtimizi dendân-ı harisin kemirirken
 Bir gün Rumeli dağları envâra boyandı;
 Hürriyetin enfâsiyle herkes uyandı.

Mustafa Kemal

(Şanlı Ordu gazetesi: 24 Kasım 1908)

İkinci şiir de şu :

BEŞİKE HÂDİSESİ İÇİN

Çıkıyor gönüllere istimdâdi
 Samiamda vatanın feryadı
 Çıkıyor gönüllere istimdâdi
 Yaralı bir ananın evlâdi
 Etmesin mi anaya imdadı?

Rumeli can veriyor yok mu ilâç?
 Edelim sıhhatini istimzaç;
 Etmeyelim kimseyi iz'aç.

Zırhlılar her yeri tehdit ediyor,
 Makedonya bunu tes'it ediyor.
 Vatanın ömrünü tehdit ediyor,
 İnkırazı bize teyit ediyor.

*Yemen'in puriŝ-i malûm-i cihan
Ne için eyledi millet isyan?
Zulme ister mi bu yoldan bürhan
Turuŝkalar bile aldı meydan.*

*Hani kanun-i adalet nerede?
Mülk-i millette himaye, saadet nerede?
Haricen mülkü himâye nerede?
Bizde evvelki ŝecaat nerede?*

*Gelse Ertuğrul ŝöhreti pervaz
Eder elbette tahayyür ibraz
Vatanın feyzine kadir olamaz
Yeniden fethine verseydi cevaz...*

*Yıldırım görse ŝu ahvalimizi
Ateş-i kahrı yakar halimizi,
Affeder mi bizim ef'alimizi,
Mahveder cümle-i emsâlimizi.*

*Ey büyük fatihi İstanbul'un
Bu reuŝ olmadı mı makbulün
Sa'yile toplanılan mahsulün
Berhava oldu fakat meçhulün...*

*Yazık oldu vatan ah yazık...
Her ağızdan çıkıyor: Eyvah yazık!
Acısın bizlere ah yazık!⁷*

*Sinop, 25 Kânunuevvel 321 (1905)
Mustafa Kemal*

Atatürk'e mal edilen bu manzumelerden birincisi, Profesör Dr. Melâhat Özgü'nün bir konferansında da yer almıştır. Profesör Özgü, Atatürk'ü Tevfik Fikret'le kıyaslayarak ŝu yargıda bulunuyor :

"... Atatürk'ün kendi şiir denemelerine gelince: Bunlardan birini şanlı Ordu adındaki gazete, 24 Kasım 1908 tarihinde yayımlamış bulunuyor. "Kadid-i İstibdat yahut Kırmızı İzler" başlıklı bu şiir, istibdadın karanlık günlerini bütün gücüyle duyurması bakımından çok ilginçtir.

⁷ Bu metinler Hilmi Yücebaş'ın "Edebiyatımızda Atatürk" yapıtının 10 - 11. sayfasından aktarıldı; ilk kaynaklarla karşılaştırılmadı.

"... Tevfik Fikret'in uslûbunu andıran bu şiiri, istibdadın karanlık günlerini böylesine içinde duyan, o karanlıkları ancak yırtabilecek gücü içinde bulan Mustafa Kemal yazabilirdi. Şiiri, sonraları "Yücel" dergisi de 1945 yılında basmıştır⁸. Fikret'i, Atatürk'ün nutuklarında da sık sık andığı bilinmektedir.⁹

Atatürk'e mal edilen "Kadid-i İstibdat" manzumesinin de Atatürk'le hiçbir ilgisi yoktur. "Beşike Hâdisesi İçin" başlıklı manzume de Atatürk'e ait değildir. Zaten dikkatli bir göz, şiirin kaleme alındığı yer ve tarihe bakarak bunun Atatürk'le ilgisi olmadığını hemen anlar. Çünkü şiirin Sinop'ta kaleme alındığı 25 Aralık 1905 tarihinde, Kurmay Yüzbaşı Mustafa Kemal Şam'da Altıncı Ordu'da görevlidir. Ne o tarihten önce, ne o tarihten sonra Sinop'ta da bulunmuş değildir.

19 Mayıs 1942 tarihinde Ankara Halkevi'nce Atatürk'e ait olduğu iddiasıyla sergilenen "Kadid-i İstibdat" şiiri, "Toplu İğne" takma adını kullanan Ulus gazetesi yazarı Nureddin Artam'la Vakıf gazetesi sahip ve yazarlarından Hakkı Tarık Us arasında uzunca bir tartışma konusu olmuştur. Bu tartışma, Atatürk'ün edebî kişiliği üzerinde oynanan dramın belgelerini saptaması bakımından çok önemlidir. Bu tarihî tartışmayı, gazete koleksiyonlarından okurun huzuruna getiriyoruz. Tartışma, Nureddin Artam'ın Ulus gazetesinde "Toplu İğne" takma adıyla yazdığı "Şair Mustafa Kemal" başlıklı yazısıyla başlamıştır. Bu yazıyı aynen veriyoruz :

"19 Mayıs Bayramı dolayısıyla Ankara Halkevi'nde açılan kitap sergisini gördünüz mü? Bu sergide türlü dillerde Ebedî Şef Atatürk hakkında yazılan bine yakın eserin iki yüz kadarı toplanmıştır.

"Bütün bunlar içinde bir iki eser daha var ki bunlar Mustafa Kemal hakkında değil, doğrudan doğruya Mustafa Kemal'indir. Bunlardan bir tanesi ile bugün ve henüz Halkevi'ndeki güzel sergiye gidememiş olanlara kılıç ve kalem sahibi şair Mustafa Kemal'i tanıtmak istiyorum.

"Bu eser "Kadid-i İstibdat yahut Kırmızı İzler" başlığını ve 24 Teşrinievvel (Ekim) 1324 (1908) tarihini taşıyor ve "Şanlı Ordu" gazetesinde çıkmıştır.

"Aruz vezninin Edebiyat-ı Cedide istihâlesini gördükten sonra aldığı şekilde yazılmış olan bu şiirde şair Mustafa Kemal, istibdadın acı günlerini ve milletin hürriyete kavuşmasını şöyle anlatıyor :

⁸ Yücel Dergisi, sayı 109, Kasım 1945, s. 84

⁹ Melâhat Özgü, "Atatürk'ün Edebiyat ve Sanat Anlayışı", Türk Tarih Kurumu, Atatürk Konferansları I

KADİD-İ İSTİBDAT yahut KIRMIZI İZLER

Bir köhne kadit parçası, bir çehre-i menhus
 Zulmetler içinde mütereddît, mütelâşi.
 Daim mütefekkir görünen, kendine mahsus
 Efkâr-ı sakimane ile âleme karşı
 Ateş saçarak etmede her gün bizi tehdit,
 Âmal-i harisanesini eyledi tezyit...
 Gördükçe bu mazlumlarını, sinesi mağrur,
 Turnaklarını aileler kalbine saplar;
 Mağdurlarının her biri bir küşede ağlar,
 Katlandı vatan görmeğe evlâdını makhur...
 Birçoklarımız mahbes-i menfada süründük,
 Ey gazi-i mecruh-i vega dideye döndük.
 Ey kanlı eliyle vatan âmaline hâil.
 Ey enmille-i sürbü cinayata delâil
 Teşkil eden ey köhne kadit, katil-i efkâr,
 Ey katil-i şübban-i vatan, katil-i ahırar, -
 Ey varlığı bir millet için bâdi-i zillet,
 Ey çehresi ifrite veren dehşet-i vahşet,
 Zindanları, menfaları, mahpesleri doldur,
 Zincir-i esaretle bütün hisleri dondur.
 Tesmimi- nefis, nefy-i ebet, sonra denizler..
 Her girdiğin evlerde durur kırmızı izler...
 Kâbus-i hiyanetle vatan can çekişirken
 Âtimizi dendan-ı harisin kemirirken
 Bir gün Rumeli dağları envara boyandı:
 Hürriyetin enfası ile herkes uyandı.

Adım başında ayrı bir eserini gördüğünüz Mustafa Kemal'in 27 yaşında-yken yazdığı bir gençlik..."¹⁰

(İstanbul Belediye Kütüphanesi'ndeki Ulus gazetesi koleksiyonunda bu makalenin çıktığı sütunun son tarafı kopmuş olduğu için 4-5 satırı alınamamıştır.)

Nureddin Artam'ın bu makalesi üzerine Hakkı Tarık Us, Vakıf gazetesinde¹¹ bir makale yazarak ilk şüphelerini belirtti ve bu şiirin Mustafa Kemal

¹⁰ 22 Mayıs 1942 tarihli Ulus gazetesi

¹¹ 24 Mayıs 1942 tarihli Vakıf gazetesi

adlı bir avukata ait olması ihtimalini ileri sürdü. “Şair Mustafa Kemal! Bir Yanlışlık Olmasın” başlığı altındaki bu makaleyi de aynen aşağıya alıyoruz :

“Ankara Halkevi’nde, 19 Mayıs Bayramı dolayısıyla bir kitap sergisi açılmış ve Atatürk hakkında yazılan bine yakın eserden iki yüz kadarı burada toplanmış. Atatürk’ün kendi eserlerini de burada görüyormuşuz, bunlardan biri de Atatürk’ün bir manzumesi imiş.

“Haber, Ulus’un “Yankılar” sütununda okuyoruz ve sureti konan manzumenin 24 Teşrinievvel 1324’te¹² yazıldığını ve “Şanlı Ordu” adlı bir gazete-ye basılmış olduğunu buradan öğreniyoruz.

“Atatürk’ün daha çocukluğunda kuvvetli bir riyaziyeci olduğu kadar kuvvetli bir edebiyatçı olduğunu da bilmeyenimiz yoktur. Ömer Naci’nin hatip olarak nasıl dikkati çekmiş olduğunu kendisinden dinlemek bahtiyarlığına erenlerdeniz; umulur ki manzum şeyler de vücuda getirmiş olsun. Fakat şimdiye kadar imzası üstünde çıkmış manzum yazısı olduğunu işiten ve söyleyen olmamıştı. Ankara’da sergiyi tertibe himmet edenlerin bu buluşu ile heyecana düşmemek elden gelmez.

Manzumenin adı : KADİD-İ İSTİBDAT yahut KIRMIZI İZLER.

Bir köhne kadid parçası, bir çehre-i menhus

mısraı ile başlıyor.

Hürriyetin enfası ile herkes uyandı

mısraı ile bitiyor. “YANKILAR” yazarının dediği gibi nazmen, “Edebiyat-ı Cedide” istihalesini gördükten sonra aldığı şekille yazılmış.

“Manzume bir başka Mustafa Kemal’e ait de olabilir, bir iğreti ad olarak da “Mustafa Kemal” yazılmış bulunabilir. Ancak, gerçek Mustafa Kemal’e ait olduğu da anlaşılacak lâzım gelir.

“Vesikayı sergiye alanların bunu nasıl bir vesikaya bağladıklarını bilmiyorum; eğer bu vesika bunun basıldığı gazetenin adı “Şanlı Ordu” olmaktan ibaretse bu karînenin bir hüküm vermek için yetişmediğini şimdiden söylemeliyim.

¹² 7 Kasım 1908

“Şanlı Ordu” (hatırımında öyle kalmış) ya 1324 (1908)’teki Meşrutiyet ilânını takip eden yayın salgını içinde, yahut 31 Mart ayaklanmasını bastıran Hareket Ordusu’nun gelişinden sonra birkaç sayı çıkmış küçük kıtalı bir İstanbul gazetesidir.

“Bu satırları buraya kadar yazdığım sırada Cevat Abbas’ın telefonunu yokladım: İyi tesadüf! Bir iki şarkısı olduğunu biliyorlar; neşredilmiş manzumesi olduğundan bahsedildiğini duymamışlar. Onun duymaması, hatta Atatürk’ün söylememiş olması da manzumenin Mustafa Kemal’e mal edilmesine mâni olmaz. Yazana haber verilmeden neşredilmiş yazılar olduğunu da biliriz. Fakat bu hal şüphemizi artırabilir. Şimdi ben, şüpheyi gidermek için Ankara Halkevi’ne bir teklifte bulunacağım :

“1908 İnkılâbı üzerine hürriyetini kazanan siyâsî mağdurlardan birini tanımım ki adı “Mustafa Kemal”dir. Kendisi Ankaralıdır. Ve bugün de Ankara’dadır. Avukattır. O da adı gibi kemalli, hürmete lâıyk bir zattır.

“Benim de şiir ve edebiyata heveskâr olduğum o devirlerde birtakım mecmualarda imzalarımız birleşmekle kalmazdı; bir dōst muhiti içinde kendimiz de buluşurduk.

“Manzumeyi bir kere de o Mustafa Kemal’e gösteriniz. Belki tevazu göstermeyecektir de benimseyecektir.”

Hakkı Tarık Us’un bu uyarısına karşı Nureddin Artam şiirin Atatürk’e ait olduğunda diretmektedir.

Bu makaleyi de aynen veriyoruz: ¹³

“Hocam Hakkı Tarık Us’un çoktan beri istirahata çekilmiş olan imzasını evvelki günkü Vakit gazetesinin ikinci sayfasında “Şair Mustafa Kemal — Bir yanlışlık olmasın!” başlıklı yazının altında gördüm.

Bu yazı, Ankara Halkevi’ndeki sergide görüp kopye ettiğim ve bu sütunda okurlarıma sunduğum “Kadid-i İstibdat” şiirine dairedir.

Hakkı Tarık Us, Mustafa Kemal’in bu manzumesinden kısaca bahsettikten ve içinden :

“Şüphe, bir nura doğru koşmaktır.”
mısrarını okuduktan sonra :

¹³ 26 Mayıs 1942 tarihli Ulus gazetesi

"Şimdiye kadar Atatürk'ün imzası üstünde çıkmış manzum yazısı olduğunu işiten ve söyleyen olmamıştı" diyor ve "sakin bir yanlışlık olmasın" diye ilâve ediyor.

Hocama göre bu yanlışlık şöyle olabilirmiş :

1908 İnkılâbı üzerine hürriyetini kazanan siyasî mağdurlardan birini tanırım ki adı Mustafa Kemal'dir. Kendisi Ankaralıdır ve bugün de Ankara'dadır, avukattır. O da adı gibi, kemalli ve mütevazi bir zattır.

Benim de şiir ve edebiyat heveskârı olduğum o devirlerde birtakım mecmualarda imzalarımız birleşmekle kalmazdı; bir dost muhiti içinde kendimiz de buluşurduk.

Manzumeyi bir kere de o Mustafa Kemal'e gösteriniz. Belki tevazu göstermeyecektir de benimseyecektir."

Ankara Halkevi'ne bu eseri koyanlarla görüştim. Onlar, eserin Atatürk'e ait olduğuna emindirler.

Diyorlar ki :

1 — Manzume önce Manastır'da "Neyyir-i Hakikat" gazetesinde çıkmıştır; ondan sonra İstanbul'da "Şanlı Ordu" gazetesine alınmıştır. Ankaralı Avukat Mustafa Kemal, Manastır'a gitmiş değildir.

2 — "Şanlı Ordu" gazetesi İstanbul'da Hareket Ordusu tarafından kurulmuştu. Mustafa Kemal bu ordunun erkân-ı harbiye reisi idi. Hattâ Hüseyin Hüsni Paşa'nın bu gazetenin ilk sayısında çıkan beyannameyi de gene Mustafa Kemal tarafından kaleme alınmıştı.

Bu bakımdan eserin Atatürk'e ait olması "yanlışlık" değildir.

Bu satırları okuyunca Ankara'da bulunan Avukat Bay Mustafa Kemal de haki-katin ne türlü olduğunu bize ve Hakkı Tarık Us'a yazabilir.

Atatürk'ün aruz vezniyle şiir yazıp yazmadığına gelince :

Yazmış olduğunda hiç şüphe yoktur... (koleksiyondaki gazetenin birkaç kelimelik yeri kopmuş) Ama ben duydum, anlatayım :

Rahmetli Atatürk bir gün Çankaya'da otururken aruz vezniyle ve Tevfik Fikret'in manzumelerine pek benzer bir manzume okuyup orada bulunanlara ve bu arada sayın dostum İbrahim Necmi Dilmen'e sormuş :

— Tevfik Fikret'in böyle bir manzumesini hatırlıyor musunuz?

Dilmen, hatırlamadığı cevabını verince rahmetli demiş ki :

— *Evet, onun değil, benimdir. Fakat Karlsbad'da bunu bir hanıma okumuştum ve Fikret'in olduğunu söylemiştim. O da yakıştırmış ve inanmıştı.*

Atatürk'ün bu kadar büyük eserleri yanında böyle bir manzumeye sahip olmasıyla olmaması hiç de ehemmiyetli bir şey değildir.

Fakat bir hatıra olarak O'na ait olan her şeyi bilmek ve sevmek borcundayız.

Yukarıdaki deliller kâfi ise bana birçok şeyler öğretmiş olan hocam, alçakgönüllülük edip bunu da kabul edebilir."

Hakkı Tarık Us, iddiasını saptamak ve belgelendirmek için Ankara'ya kadar gidiyor ve sonuçta bu tartışmayı kazanıyor. Nureddin Artam'ın gerçeği kabul edişine dair olan "Yine O şiiir" başlıklı yazısını da aynen veriyoruz: ¹⁴

"Hoca Hakkı Tarık Us iki günden beri Ankara'dadır. Ben Halkevi'ndeki "Atatürk Kitap Sergisi"nde bulunan ve bir kopyası da bu sütunda çıkan "Kadid-i İstibdat" manzumesinin Atatürk tarafından çıktığını, onu bulanların ifadelerine dayanarak iddia etmiştim. Hakkı Tarık Us da bunun Avukat Mustafa Kemal'e ait olması ihtimalini ileri sürmüştü.

Bu iki gün içinde yaptığımız araştırmalar hocamızı haklı çıkarmıştır. Meşrutiyetin ilânından sonra —bugün avukat olan— Mustafa Kemal, Sultan Hamid'in ayağından kanlar damlayan bir resmini görmüş, onun üzerine bahsi geçen manzumeyi yazmıştır. Şiirin babası, Namık Kemal'le birlikte zindan ve sürgün arkadaşlığı etmişti. Manzumenin Manastır'daki Neyyir-i Hakikat gazetesinde çıkmasına gelince, buna o sırada Manastır'da edebiyat hocası ve şairin arkadaşı olan bir başka Kemal tavassut etmiştir."

AVUKAT MUSTAFA KEMAL'LE BİR RÖPORTAJ

Ve nihayet, Vakit gazetesi yazarlarından Kadri Kemal Kop, Ankara'da Avukat Bay Mustafa Kemal'i buluyor, günlerdir etrafında fırtınalar kopan şiir üzerine kendisiyle bir röportaj yapıyor. Vakit gazetesinde yayımlanan bu röportajı da, Millî Kahramanımızın biyografisinde düşülen büyük ve önemli yanlışlığı düzelttiği için aynen veriyoruz :

"19 Mayıs Bayramı münasebetiyle Ankara Halkevi'nde bir kitap sergisi açıldığını ve burada Ebedî Şef Atatürk hakkında yazılmış bine yakın eserin 200 kadarının teşhir edildiğini biliyoruz.

Halkevi'nin bu sergisinde "Mustafa Kemal" imza ve "Kadid-i İstibdat yahut Kırmızı İzler" başlığı ile 24 Teşrinievvel (Ekim) 1324 (1906) tarihini taşıyan bir manzumenin basılı olduğu bir gazete de teşhir edilenler arasındadır.

¹⁴ 28 Mayıs 1942 tarihli Ulus gazetesi

"Böyle bir teşhire Ulus gazetesindeki "Mustafa Kemal Şair" fıkrasıyla vâkıf olan Ebedî Şef'e ait olduğu sanılıp bir şiir karşısında "heyecana düşen" üstat Hakkı Tarık Us da 24 Mayıs 1942 tarihli Vakit'te neşrettiği bir fıkrada "Şair Mustafa Kemal, bir yanlışlık olmasın?" endişesini ileri sürdü ve bu ihtimali tahlil ettikten sonra bunda bir yanlışlık sezdiğini ve yanlışlığın da neden olabileceğini şöyle anlattı :

"1908 İnkılâbı üzerine hürriyetini kazanan siyasî mağdurlardan birini tanırım ki adı Mustafa Kemal'dir. Kendisi Ankaralıdır. Ve bugün Ankara'dadır. Avukattır. O da adı gibi "kemalli", hürmete lâyük bir zattır.

Benim de şiir ve edebiyata heveskâr olduğum o devirlerde birtakım mecmualarda imzalarımız birleşmekle kalmazdı; bir dost muhiti içinde kendimiz de buluşurduk.

Manzumeyi bir kere de o Mustafa Kemal'e gösteriniz. Belki tevezu göstermeyecektir de benimseyecektir."

Hakkı Tarık Us üstadımızın bu yazısını ve ondan evvel ve sonra Ulus'ta bu konu üzerine neşredilmiş olan iki yazıyı alarak, henüz bu neşriyattan haberdar bulunmayan Avukat Mustafa Kemal'e gittim ve yazıları kendisine göstererek fikrini sordum.

Ankara'nın tanınmış simalarından olan ve hakikatte, Hakkı Tarık Us hocamızın dediği gibi "kemalli ve hürmete lâyük bir zat" olarak tanınan ve sevilen Avukat Mustafa Kemal, benim bu mesele hakkındaki anlatışlarımı ve makaleleri büyük bir alâka ile karşıladı ve dedi ki :

Avukat Mustafa Kemal Anlatıyor :

— Ben bir tarihte Hamid'in kahrına uğramış, müebbet kalebentlikle Sinop'a gönderilmiştim. Kalebent olmadan evvel de, Sinop'ta bulunduğum sıralarda da hem şiir ve edebiyatla hem politika ile meşgul olurdum. Benim Harp Okulu'ndan tanıdığım Kemal Bey adında bir zat vardı ki ben Sinop'ta menfada iken bu zat da Manastır'da Askerî İdadi'de edebiyat öğretmeniydi. Menfada bile kendisiyle gizli surette mektuplaşıyordum. Bir aralık Ankara'da jandarma müfettişliği yapan ve "Kara Kemal" adıyla tanınan bu zat sonradan emekli olarak İstanbul'a gitti. Şimdi İstanbul'da bulunuyor.

Bu manzumeler benimdir :

"Kemal Bey Manastır'da iken orada "Neyyir-i Hakikat" diye bir de gazete çıkardı. Kemal Beyin aracılığı ile ben de bu gazete ile ilişki kurdum ve gazeteye muhabirlik yaptım.

"Orada Görülen "KADİD-İ İSTİBDAT YAHUT KIRMIZI İZLER" manzumesi benimdir.

Biz konuşurken içeriye uzun boylu, gözlüklü bir zat girdi. Mustafa Kemal ayağa kalkarak gelen zatla bizi tanıştırdı :

— Pek eski dostlarımızdan ve sabık Maliye Müfettişlerinden Bay Ferit.

Meğerse Bay Ferit de Mustafa Kemal gibi istibdadın kahrına uğramış, Meşrutiyet'ten sonra da muhtelif devlet işlerinde bulunmuş bir zat imiş. Avukat Mustafa Kemal, konuşma mevzuunu kısaca Bay Ferit'e izah ettikten sonra tekrar bana dönerek sözlerine devam etti :

— Size, bu şiirin yazılması sebebini de izah edeyim: Menfadan dönüp İstanbul'a geldiğimiz zaman bazı kütüphanelerin vitrinlerinde Abdülhamit'in bir resmini gördüm; onu, kamburca ve yürürken gösteriyor ve ayaklarında kırmızı lekeler sıralanıyordu. Meşum bir hakikati ifade eden bu resim, bana, işte bahis konusu olan manzumeyi ilham etmiştir. Ancak, manzumenin neşredilmiş olan kısmını henüz görmedim. Hatırimda kaldığına göre manzumede şu mısralar olacaktır.

Bay Mustafa Kemal, 35 sene evvel yazdığı manzumeden birkaç mısraı ezbere okudu. Ben de bunları gazetede çıkan manzumeye bakarak takip ve tatbik ettim. Hatta burada iki nokta dikkatimi çekti. Gazetede iki mısra vardı ki Mustafa Kemal başka türlü okuyordu. Bu iki mısraın üzerinde durdum ve bunları tekrarlamasını kendisinden rica ettim. Bay Mustafa Kemal bu ricamı kabul ederek mısraları tekrar etti :

Ve bu iki mısraın gazete sütunlarına yanlış geçtiğini yahut teşhir edildiği vesikada yanlış olduğu neticesine varıldı. Bu iki mısra şuydu :

Ey gazi-i mecruh-i vega-dideye döndük,
Tesmim-i nefis, nefy-i ebed, sonra denizler.

Bay Mustafa Kemal'in okuduğu şekil şudur :

Bir gazi-i mecruh-i vega dideye döndük
Tesmim-i nefis, nefy-i ebed, sonra denizler.

Şiirde geçen "denizler" sözü üzerine orada bulunan ve yine o tarihlerde Mustafa Kemal, Yunus Nadi, Müstecabizade İsmet, Giresunlu Hamdi, Nuri Aziz, Fehmi Razi, Kocaeli Mebusu İbrahim Süreyya Yiğit gibi zevatla beraber Hamit devrinin zulümlerini gören ve Beşiktaş karakolunda haftalarca mevküflük hayatı geçirmiş bulunan Bay Ferit söze karıştı ve "deniz"den maksadın ne olduğunu izah etti.

Tekrar söze başlayan Avukat Mustafa Kemal şunları ilâve etti :

— Ben bu manzumeyi yazdığım zaman evvelâ pederime verdim. O da Sultan Murat'ın mahdumu Salâhaddin Efendiye götürmüştü; Salâhaddin Efendi de bunu çok

beğenmişti. Sultan Murat ve mensupları da Abdülhamit'in çok zaman kahrına uğramışlardı.

Şunu da arz edeyim ki bu manzume 31 Mart hâdisesinden epeyce evvel ve Meşrutiyet'in ilânından birkaç ay sonra yazılmıştır.

Bay Mustafa Kemal, bundan sonra elini alınca götürerek eski bir hatırayı canlandırır gibi iki saniye düşündükten sonra şunları anlattı :

— Arz ettiğim gibi vaktiyle Neyyir-i Hakikat ve daha evvel ve daha sonra bazı gazete ve mecmualarda neşredilen bu manzume gibi bazı yazılarım evim yandığı vakit yanmıştı. Fakat dostlar eksik olmasınlar, bazıları bunları olduğu gibi muhafaza etmiş, sonra da Şile kazası hükümet tabibi olan ve hâlen Uzunköprü hükümet tabibi bulunan ve merhum fizyoloji muallimi Şakir Paşa'nın oğlu Doktor Raif'de bu manzumenin tamamı varmış, bir münasebetle bana göndermek lütfunda bulundu. Ben de evrakım arasına koydum. Şimdi evi bağa nakletmek üzereyiz. Eşyaları toplamamış olsaydım sandıktan bu şiiri çıkarır gösterirdim.

Avukat Sayın Mustafa Kemal'in hemen bütün söylediklerini, misafiri Bay Ferit de tasdik ediyordu. Sonra Bay Mustafa Kemal'in şu sözlerini dinledik : —

— “Ben şiire 318 — 319 (1900 — 1901) tarihlerinde başlamıştım. O zamanlar edebiyata çok merakım vardı. Benim şiir yazdığım sıralarda bir Mustafa Kemal daha vardı ki bu Bahriyeliydi ve İngilizceden tercüme yapıyordu.¹⁵

Avukat Mustafa Kemal, burada Hakkı Tarık Us'un yazısındaki bir cümleyi hatırlatarak kendisinin aslen İstanbullu olduğunu, fakat Abdülhamit devrinde yazdığı bazı şiirlerinin altına “Erzurumlu Mustafa Kemal” diye imza attığını, bunun da ilk idadî tahsilini Erzurum'da yapmış olduğundan ileri geldiğini söylerdi.

Avukat Mustafa Kemal, Namık Kemal merhumun Rodos'ta menfa arkadaşı olan Sultan Murat mabeyncilerinden Üsküdarlı Mehmet Nuri Bey'in oğludur. Sultan Murat'ın mabeyncisi olmak yüzünden onun da Sultan Hamit elinden çekmediği kalmamış, imiş.¹⁶

Ve böylece Atatürk'e ait sanılan bu iki şiirin de bir başka Mustafa Kemal tarafından yazıldığı kesinlikle anlaşılmış bulunmaktadır.

¹⁵ Deniz Yüzbaşı Mustafa Kemal Gönder

¹⁶ 30 Mayıs 1942 tarihli Vakit gazetesi